

برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای برای افراد ناتوان در کراچی پاکستان

نویسندگان: ساجد، جویش و خرم

مترجمان: حسن کریمی / دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه تهران / دبیر آموزش و پرورش
شهرستان خدابنده

حکیمه محمودی / کارشناس آموزش زبان انگلیسی / دبیر آموزش و پرورش شهرستان خدابنده بخش گرماب

چکیده:

این مطالعه به پژوهش درباره وضعیت برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای برای افراد ناتوان در کراچی پاکستان پرداخته است. اطلاعات لازم به وسیله پرسشنامه ساختاری از ۲۳ مدرسه ویژه واقع در کراچی جمع آوری و نمونه گیری به صورت هدفمند انجام شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که بیشتر مدارس ویژه، تنها برنامه‌های آموزش پیش حرفه‌ای ارائه می‌کردند و مدارس کمتری دوره‌های حرفه‌ای داشتند. دلیل ارائه دوره های پیش حرفه ای این بود که وسایل کمتری به دلیل نبود درخواست های عرضه و تقاضا نیاز بود تا دوره ها برگزار شود. همچنین هیچ برنامه درسی استاندارد برای دوره های حرفه ای ارائه شده در مدارس ویژه وجود نداشت. مدارس ویژه هیچ اطلاعاتی از مکان هایی که دانش آموزان را بعد از ترک مدرسه جذب می‌کردند، نداشتند. بعضی دانش آموزان شغل هایی در حوزه های مهارتی که آموزش دیده بودند به دست می‌آوردند، بعضی از آنها هم شغل هایی در حوزه‌های دیگر کسب می‌کردند و به بعضی دیگر هم بدون هیچ توجهی درباره مهارتشان گفته می‌شد "به خانه برو". نتیجه به دست آمده از این پژوهش این بود که هیچ برنامه آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای مؤثری برای افراد ناتوان در کراچی وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: راهنمایی شغلی، آموزش حرفه ای، مهارت های ارتباطی، دانش آموزان ویژه

مقدمه

پاکستان^۱ (۱۹۸۸). ویژگی اصلی این قانون تثبیت دو درصد سهمیه همه سازمان‌هایی است که بیش از ۱۰۰ نفر استخدام می‌کنند. مدارس و آموزشگاه‌های بسیاری توسط ارگان‌های دولتی و غیردولتی^۲ تأسیس شده اند که برنامه آموزش پیش حرفه‌ای و حرفه‌ای را برای افراد ناتوان در پاکستان ارائه می‌دهند. این پژوهش به منظور بررسی وضع برنامه آموزشی پیش حرفه‌ای و حرفه‌ای برای افراد ناتوان انجام شده و به دنبال اصلاح برنامه درسی تأکید شده در برنامه آموزشی حرفه ای و همخوانی آن با درخواست‌های عرضه و تقاضای شغلی می‌باشد.

روش بررسی

این پژوهش یک پژوهش اکتشافی بود و اطلاعات با کمک پرسشنامه ساختار یافته و به وسیله مصاحبه با مدیران و معلمان باتجربه از ۲۳ مدرسه ویژه شامل ۴ مدرسه نابینا، ۷ مدرسه ناشنوا، ۸ مدرسه کم توان ذهنی و

حدود سال ۱۹۸۰ در پاکستان، تمایل به توان بخشی حرفه‌ای، آموزش حرفه‌ای و تعیین شغل برای افراد ناتوان به طور قابل ملاحظه ای افزایش یافت. آموزش برای افراد ناتوان، سهولت آموزش مهارت‌های حرفه‌ای، راهنمایی شغلی و مشاوره حرفه‌ای برای یافتن کار، حمایت‌های سازمانی و آموزشگاهی همه نیاز بودند تا این روش در مکان‌های متفاوت، آموزش مهارت‌های مورد نیاز ۱/۱ میلیون جوان ۱۴ تا ۲۰ سال را فراهم کند. همکاری مراکز آموزش حرفه‌ای برای افراد با نیازهای ویژه با اداره آموزش و پرورش و وزارت کار به منظور استخدام و شغل یابی افراد ناتوان در محیط‌های کاری، مناسب بودند. دولت پاکستان طرحواره‌های مختلفی را برای توان بخشی معلولان ترویج داد. قانون تسریع به کارگیری افراد ناتوان (استخدام و توان بخشی) در سال ۱۹۸۱ توسط انجمن ملی توان بخشی افراد معلول یک گام نسبتاً مهم توسط دولت پاکستان است (دولت

1. Government of Pakistan

2. Non-Government Organizations (NGOs)

شغلی افراد ناتوان.

یافته ها:

نمونه ای از دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده

در مدارس ویژه: جدول ۱ نشان می دهد که در بیشتر مدارس کراچی (۷۳/۹ درصد)، کار هنری ارائه می شود. در گروه دیگری از مدارس ویژه (۲۱/۷ درصد)، آموزش موسیقی و برای گروهی دیگر نیز آموزش کامپیوتر، قلاب دوزی و گچ کاری (۱۳ درصد) ارائه می شد.

دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده در مدارس

ویژه: جدول ۲، دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده توسط مدارس ویژه را نشان می دهد که اکثریت مدارس ویژه (۶۱ درصد) آموزش حرفه ای فراهم نمی کردند و تنها حدود ۳۹ درصد مدارس به فراهم کردن آموزش حرفه ای می پرداختند.

امکانات مورد نیاز برای ارائه این دوره ها: مطالب

یافت شده در جدول ۳ نشان می دهد که اکثر مدارس کراچی (۴۵ درصد)، با امکانات کمتری که برای هدایت دانش آموزان نیاز بود، این دوره ها را ارائه می دادند. بخش عظیم دیگری از مدارس درخواست های عرضه و تقاضا (۳۳ درصد) را ارائه می کردند.

نمونه هایی از امکانات آموزش حرفه ای در مدارس

ویژه: با بررسی درباره نمونه هایی از امکانات موجود در مدارس، جدول شماره ۴ نشان می دهد که بخش عظیمی از مدارس (۲۱/۷۳ درصد)، چرخ خیاطی، ابزار موسیقی و پخت و پز را دارند.

جذب دانش آموزان بعد از آموزش: جدول ۵

اطلاعاتی درباره به کارگیری دانش آموزان در شغل های مختلف را نشان می دهد، این جدول نشان می دهد که بیشتر دانش آموزان (۱۱/۲۵ درصد) معلم شده اند و گروه بزرگ دیگر هم (۷/۵۰ درصد) در شغل آزاد و نجاری مشغول به کار می باشند.

۴ مدرسه با معلولیت جسمی به عنوان نمونه های هدفمند، جمع آوری شده بودند. پرسشنامه ها از ۵ بخش که دارای ۲۳ آیتم بود تشکیل شده بودند. بخش اول، درباره اطلاعات کلی مدارس ویژه طراحی شده بود. بخش دوم، شامل اطلاعاتی درباره برنامه آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای موجود در برنامه درسی مدارس بود. بخش سوم، اطلاعات به دست آمده درباره اهداف تدریس و امکانات استفاده شده برای آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای دانش آموزان و سهولت ارائه آن ها به دانش آموزان با نیازهای ویژه طراحی شده بود. بخش چهارم، اطلاعاتی از قابل دسترس بودن معلمان حرفه ای آموزش دیده ارائه می داد. بخش پنجم، ارتباط بین آموزش حرفه ای و قراردادهای شغلی دانش آموزان ویژه را مشخص می کرد. پرسشنامه ها از سوالات باز پاسخ و همچنین از سوالات بسته پاسخ برای جمع آوری اطلاعات عمیق استفاده شده بود. فرضیه ها از طریق ضریب درصدی و روش خی دو مورد بررسی قرار گرفتند.

اهداف پژوهش:

- ✓ یافتن آموزش ساده و قابل دسترس پیش حرفه ای و حرفه ای در مراکز یا مدارس آموزش ویژه دولتی و غیردولتی در کراچی.
- ✓ یافتن دوره های ارائه شده توسط مدارس ویژه برای برنامه های آموزش پیش حرفه ای و حرفه ای.
- ✓ کشف تناسب بین درخواست های عرضه، تقاضا و آموزش حرفه ای موجود برای افراد ناتوان.
- ✓ مشاهده امکانات استفاده شده برای آموزش حرفه ای در مدارس ویژه و سایر مشاوره های ارائه شده توسط مدارس ویژه برای برآوردن نیازهای این دانش آموزان.
- ✓ یافتن قابل دسترس بودن معلمان حرفه ای آموزش دیده در مدارس ویژه کراچی.
- ✓ بررسی هماهنگی آموزش حرفه ای با نیازهای

جدول ۱: نمونه ای از دوره های آموزش حرفه ای ارائه شده در مدارس

نوع آموزش	نمره	کمتر از ۲۳ درصد	نوع آموزش	نمره	کمتر از ۲۳ درصد
خیاطی	۳	۱۳/۰	گچ کاری	۳	۱۳/۰
سفالگری	۱	۴/۴	کار هنری	۱۷	۷۳/۹
تلفن چی	۱	۴/۴	آرایشگری	۱	۴/۴
تایپست	۴	۱۷/۴	بسته بندی	۲	۸/۷
کامپیوتر	۳	۱۳/۰	آشپزی	۱	۴/۴
کار با چوب	۱	۴/۴	حسابداری	۱	۴/۴
کار با سرامیک	۲	۸/۷	باغبانی	۲	۸/۷
درخت کاری	۲	۸/۷	ساخت اسباب بازی	۱	۴/۴
صحافی	۲	۸/۷	قلاب دوزی	۳	۱۳/۰
بلوک زنی	۲	۸/۷	بافتندگی	۱	۴/۴
کار با چرم	۱	۴/۴	کش بافی	۲	۸/۷
الکتریکی	۲	۸/۷	موسیقی	۵	۲۱/۷
مکانیکی	۲	۸/۷			

جدول ۲: تدارک آموزش حرفه ای توسط مدارس

درصد	نمره	ابزار و وسایل
۳۹	۹	آموزش حرفه ای فراهم شده در مدارس
۶۱	۱۴	آموزش حرفه ای فراهم نشده در مدارس
۱۰۰	۲۳	کل

جدول ۳: امکانات مورد نیاز برای آموزش حرفه ای

درصد	نمره	پاسخ
۳۳	۳	درخواست عرضه و تقاضا
۴۵	۴	امکانات مورد نیاز کم برای هدایت دوره ها
۱۱	۱	معلمان حرفه ای که به راحتی برای این دوره ها قابل دسترس اند
۱۱	۱	آموزش حرفه ای ضروری برای کودکان با نیازهای ویژه
۱۰۰	۹	کل

جدول ۴: امکانات موجود برای آموزش حرفه ای در مدارس

امکانات	نمره	درصد	امکانات	نمره	درصد
چرخ خیاطی	۵	۲۱/۷۳	وسایل نوشتاری	۴	۱۷/۳۹
تایپست	۴	۱۷/۳۹	زغال سنگ	۴	۱۷/۳۹
کامپیوتر	۳	۱۳/۰۴	چرتکه	۴	۱۷/۳۹
ماشین کشفافی	۳	۱۳/۰۴	ابزار کار با چرم	۱	۴/۳۵
ابزار کار با چوب	۲	۸/۶۹	ابزار بلوک زنی	۳	۱۳/۰۴
ماشین بسته بندی	۲	۸/۶۹	ابزار پخت و پز	۵	۲۱/۷۳
ابزار صحافی	۲	۸/۶۹	تجهیزات جوشکاری	۲	۸/۶۹
ماشین جوشکاری	۴	۱۷/۳۹	ماشین تراش	۲	۸/۶۹
ابزار موسیقی	۵	۲۱/۷۳	ماشین بافندگی	۱	۴/۳۵
تلویزیون	۲	۸/۶۹	ابزار باغبانی	۲	۸/۶۹
رادیو و ضبط صوت	۲	۸/۶۹	سرویس آشپزخانه	۱	۴/۳۵
ابزار ناینبایی	۴	۱۷/۳۹			

جدول ۵: جذب دانش آموزان بعد از فارغ التحصیلی

شغل	نمره	درصد	شغل	نمره	درصد
تبلیغات	۵	۶/۲۵	خطوط هوایی بین المللی پاکستان	۱	۲/۵۰
تجارت	۵	۶/۲۵	شغل آزاد	۶	۷/۵
نجاری	۶	۷/۵	مغازه دار	۴	۵/۰۰
اپراتور کامپیوتر	۲	۲/۵۰	خیاطی	۵	۶/۲۵
مکانیکی	۲	۲/۵۰	آموزگار	۹	۱۱/۲۵
طراح لباس	۳	۳/۷۵	دبیر ارتش	۲	۲/۵۰
صنایع دستی	۵	۶/۲۵	تکنسین	۴	۵/۰۰
بیمارستان	۳	۳/۷۵	تلفن چی	۲	۲/۵۰
مدیریت	۱	۲/۵۰	تجارت	۱	۲/۵۰
شرکت چند ملیتی	۳	۳/۷۵	بافندگی	۳	۳/۷۵
معاون اداره	۳	۳/۷۵			
موسیقی دان	۴	۵/۰۰			
کل				۸۰	۱۰۰

بحث:

دوره‌های حرفه‌ای با آمیختگی موضوعات علمی فراهم می‌کنند. آموزش پیش حرفه‌ای شامل رشد مهارت‌های حرکتی ریز، مهارت‌های حرکتی درشت، هماهنگی چشم و دست، مهارت‌های پیش از نوشتن، مهارت‌های پیش از

به طور کلی در تمامی پژوهش‌ها مشاهده می‌شود که بیشتر مدارس و مؤسسات ویژه تنها برنامه‌های آموزش پیش حرفه‌ای ارائه می‌دهند و تعداد خیلی محدودی

خواندن، مهارت‌های ریاضی، مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی می‌باشد. فعالیت‌هایی مانند نقاشی کردن، بریدن، نخ کردن مهره‌ها و ... در برنامه درسی پیش حرفه‌ای برای رشد مهارت‌های حرکتی ریز گنجانده شده بودند. فعالیت‌هایی برای یادگیری محتوای اعداد، شمارش اعداد، حجم و صدا در برنامه درسی برای رشد مهارت‌های ریاضی قرار داده شده بودند. به همین نحو برای توسعه مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی شامل زبان بیانی و زبان دریافتی تقویت می‌شدند. همچنین مشاهده گردید که بعضی از فعالیت‌ها برای رشد حوزه‌های متفاوت مهارت‌های حرکتی ریز به طور معمول در زمان‌های مشابه برای رشد مهارت‌های پیش از نوشتن هم مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

در آمریکا مدارس بسیاری دستورالعمل‌هایی در حوزه سرامیک، ورق فلزی، کارخانه ذوب، جوشکاری، مکانیکی، صافکاری و نقاشی ماشین، سرویس غذا، تعمیرات لوازم خانه، مهارت‌های شغلی آزاد و دیگر حوزه‌های حرفه‌ای را فراهم می‌کنند (برولین^۴، ۱۹۸۲).

بسیاری از مدارس در برنامه‌ی درسی خود حوزه‌های آموزش حرفه‌ای، زندگی مستقل، سرگرمی و علمی را باهم مخلوط می‌کنند که هر شخصی می‌تواند کاملاً در اجتماع برای شغل‌یابی آماده شود (برولین، ۱۹۸۲).

این پژوهش نشان می‌دهد در حالی که در پاکستان دوره‌هایی با نام‌های مشابه در چند مدرسه ارائه می‌شود اما هیچ برنامه‌ی درسی استاندارد وجود ندارد. کمبود برنامه درسی استاندارد با این حقایق که سطح دوره‌های آموزشی نسبتاً پایین است و دانش‌آموزان به اندازه کافی برای کاری که آنها برای استخدام نیاز خواهند داشت آماده نمی‌شوند، ترکیب شده‌اند. در اکثر مدارس که این دوره‌ها ارائه می‌شود، توسط مراکز فنی و حرفه‌ای مورد تأیید نمی‌باشد، از این رو کیفیت و استاندارد برنامه درسی آنها شک برانگیز است. در خط مشی آموزش جدید پاکستان (دولت پاکستان، ۲۰۰۲)، اشاره شده که برنامه درسی آموزش حرفه‌ای به طور کامل در ارتباط با بخش صنعت و اقتصاد بازمینی خواهد شد. همچنین در آموزش

در مدارس کم توان ذهنی تأکید بر روی آموزش پیش حرفه‌ای بود، در حالی که کار هنری، صحافی، بلوک زنی و باغبانی به عنوان موضوعات حرفه‌ای به دانش‌آموزان عرضه می‌شد. در مدارس با آسیب شنوایی کار هنری، تایپ کردن، کامپیوتر، قلاب دوزی، خیاطی و گچ کاری به عنوان یک موضوع حرفه‌ای معمول بود. در مدارس با آسیب بینایی روند تدریس موسیقی، آموزش تلفن چپی و آموزش کار با عصا در جریان بود. در مدارس با معلولیت جسمی مهارت‌های الکتریکی، مکانیکی و بافندگی بیشتر ارائه می‌شد.

پژوهش انجام شده توسط پژوهشگران پاکستانی، نتایج مشابهی را نشان داد که آموزش حرفه‌ای در بیشتر مدارس در اصل همان آموزش پیش حرفه‌ای است (خاتون^۱، ۲۰۰۳). یک موقعیت مشابه مشاهده شده در تجربیات سایر کشورها مانند تایوان، مشخص شد که بیشتر برنامه‌های درسی مؤسسات آموزشی بزرگسالان از برنامه‌های درسی معمول دانش‌آموزان ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان براساس مهارت‌های سه گانه (خواندن، نوشتن و

پژوهش انجام شده توسط پژوهشگران پاکستانی، نتایج مشابهی را نشان داد که آموزش حرفه‌ای در بیشتر مدارس در اصل همان آموزش پیش حرفه‌ای است (خاتون^۱، ۲۰۰۳). یک موقعیت مشابه مشاهده شده در تجربیات سایر کشورها مانند تایوان، مشخص شد که بیشتر برنامه‌های درسی مؤسسات آموزشی بزرگسالان از برنامه‌های درسی معمول دانش‌آموزان ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان براساس مهارت‌های سه گانه (خواندن، نوشتن و

2 . Tai-Haw

3 . Board in Mauritius

4 . Brolin

1 . Khatoon

مؤسسات آموزش کامپیوتر شناخته شده باشد، کافی نبود. در بیشتر مدارس وسایل آموزشی موجود بودند ولی مطابق با شرایط دانش آموز با نیازهای ویژه نبودند. مثلاً، کامپیوتر موجود بود اما استفاده از اینترنت مشاهده نمی شد. هر چند امکاناتی در مدارس بود اما استفاده صحیح از آنها ضمانتی نداشت.

در پاکستان به عنوان یک کشور در حال توسعه، مشکل دیگر، کمبود کادر حرفه ای در مدارس است. این پژوهش نشان می دهد که اکثر مدارس، معلمان حرفه ای آموزش دیده ندارند و تعداد محدودی از آنها گواهینامه یا مدرک مربیگری دارند. همچنین در یک پژوهش انجام شده توسط شاه^۲ (۲۰۰۳)، اشاره می شود که معلمان با سیستم آموزشی موجود در پاکستان سازگار نیستند و آنها معمولاً براساس توانایی خودشان آموزش می دهند. یک موقعیت مشابه را می توان در حوزه اطلاعات و فن آوری ارتباطات^۳ مشاهده کرد که تقریباً هیچ کابلی وجود نداشت و اگر هم وجود داشت، متصل به اینترنت نبود تا با استفاده از منابع دیگر فضای مجازی ساختار درون کلاس را به سمت یکپارچه سازی هدایت کند (بارولین، ۱۹۸۲).

یک موقعیت مشابه در آمریکا، که یک کشور پیشرفته محسوب می شود، مشاهده شده است. بارولین (۱۹۸۲) اشاره می کند که در مدارس ویژه حضور روان شناسان، درمانگرهای حرفه ای، مشاوران حرفه ای، گفتار درمان ها و نمایندگان برنامه درسی منظم، اغلب با تعداد محدودی مواجه می باشد (دایلی داو،^۴ ۲۰۰۳).

بعد از ترک مدرسه، بعضی از دانش آموزان شغلی در حوزه مهارتی که آنها آموزش دیده اند، به دست آوردند. بعضی دیگر شغل هایی در سایر حوزه ها کسب کردند و بعضی دیگر هم بدون توجه به مهارت هایشان گفته

جدید اشاره شده که ۳۰۵ مؤسسه آموزش حرفه ای دیگر بازگشایی می شود.

در این مطالعه مشخص شد که بیشتر، دوره های آموزش حرفه ای ارائه می شدند که معلمان حرفه ای برای هدایت این دوره ها به راحتی قابل دسترس بوده و منابع کمتری برای هدایت این دوره ها مورد نیاز باشد. همچنین یکی از مدارس بیان کرد که کار با عصا به عنوان موضوع حرفه ای برای رشد حرکتی فرد نابینا بوده و برای شغل یابی یا اهداف حرفه ای نیست. جالب تر این است که بیشتر مدارس به جای آن که مهارت هایی را که مددجویانشان را در شغل یابی کمک کند آموزش دهند، به آموزش مهارت های خاصی که امکانات و مربی آن را دارند می پردازند. هارپر و مام^۱ (۱۹۹۲) همچنین نشان دادند که موقعیت مشابه در آسیا و آفریقا فراهم شده است. بسیاری از مؤسسات آموزش حرفه ای مشغول آموزش دادن مهارت هایی هستند که درخواست های محدودی دارد یا اصلاً درخواستی ندارد. افراد عادی که در این مؤسسات آموزش دیده اند حتی کمتر از افراد عادی دیگر احتمال یافتن یک شغل و یا شروع موفقیت آمیز آن را دارند.

مدت زمان استمرار آموزش حرفه ای در مدارس بیش از یک سال بود. وقتی از طرف پژوهشگر درخواست شد که به مدت یک هفته آموزش حرفه ای را ارائه دهند، دریافت شد که بیشتر مدارس ۱ تا ۵ ساعت در طول یک هفته زمان صرف می کنند. بنابراین ما می توانیم بگوییم که حداقل ۱۶۰ ساعت برای یک سال به دانش آموزان آموزش حرفه ای از طرف مدارس ارائه می شد. این مدت زمان برای تسلط بر روی مهارت های مورد نیاز انجام کار و تقویت توانایی بدنی افراد کافی نمی باشد. آموزش کامپیوتر ارائه شده در بیشتر مدارس برای داشتن تسلط دانش آموزان بر روی مهارت ها و همچنین مربی که توسط

2. Shah

3. Information and Communication Technology (ICT)

4. Daily Dawn

1. Harper & Momm

موارد برای نیازهای عرضه و تقاضا کافی نبودند. البته مدت دوره های حرفه ای هم برای تسلط به مهارت های مورد نیاز شغلی و یا تقویت توانایی های بدنی کافی نبودند.

• برخی از مدارس سیستم سالانه سنجش داشتند، اما تعداد زیادی از مدارس هیچ سیستم سنجشی در اختیار نداشتند. البته بیشتر مدارس از انواع مختلف سیستم های سنجش مانند؛ ماهانه، سه ماهه، شش ماهه و سالانه استفاده می کردند.

• به خاطر حضور کوتاه معلمان در مدرسه، ارتباط معلم و دانش آموز حدود ۱:۱۵ دقیقه بود که موقعیت ایده آلی به حساب نمی آمد.

• ابزار آموزشی در بیشتر مدارس وجود داشت اما برای رفع نیاز دانش آموزان کافی نبود و استفاده درستی از آنها به خاطر در دسترس نبودن معلمان آموزش دیده نمی شد.

• همه مدارس از وجود، گفتاردرمانگر، روان شناس، مشاور و روان پزشک برخوردار نبودند.

• کمبود معلمان حرفه ای آموزش دیده به خاطر ناکافی بودن سهولت آموزش معلمان بود.

• مدارس ویژه هیچ اطلاعاتی درباره مکان های شغلی دانش آموزان سابقشان نداشتند. در حالی که بیشتر دانش آموزان با نیازهای ویژه نتوانسته بودند شغلی متناسب با رشته تحصیلی خود را به دست آورند بعضی از آنها در همان مدارس خود مشغول به کار می شدند و بعضی از دانش آموزان هم در شغل های خانوادگی خود مشغول می بودند.

می شد " به خانه برو". در مدارس هیچ اطلاعاتی درباره مکان های شغلی دانش آموزان وجود نداشت. بنابراین اظهار نظر درباره مدت کاری هر دانش آموز ممکن نبود. یک روزنامه محلی بیان کرد که "آموزشی که کودکان با نیازهای ویژه دریافت می کنند در واقع رشد مهارت ها و تشخیص موقعیت های حرفه ای است که کودکان معلول براساس آنها بتوانند زندگی کنند بدون اینکه به دیگران وابسته باشند" (شاه، ۲۰۰۳).

به خاطر وجود سازمان های کار و ابتکار عمل دولت در سال ۱۹۸۰، قوانین آموزشی برای کودکان با نیازهای ویژه در حال افزایش است، اما هنوز تعداد بسیاری از افراد ناتوان نیازمند دریافت مشاوره های آموزشی و حرفه ای می باشند. همچنین در پژوهش انجام شده توسط شاه (۲۰۰۳)، اشاره شده که مؤسسات آموزشی ویژه، تنها نیاز ۱۹ درصد مدارس دانش آموزان با نیازهای ویژه، ۲۲ درصد از کل جمعیت نابینایان، ۲۸ درصد ناشنوایان، ۱۵ درصد معلولان جسمی، ۱۳ درصد کم توانان ذهنی و ۲۲ درصد افراد چند معلولیتی را برآورده می کنند.

نتیجه گیری:

• بیشتر مدارس ویژه تنها برنامه های آموزش پیش حرفه ای را ارائه می کنند.

• هیچ برنامه درسی استناداردی وجود ندارد و تنها آن دسته از مهارت های حرفه ای آموزش داده می شوند که برای معلمان حرفه ای قابل دسترس بودند و منابع کمتری برای آموزش آنها مورد نیاز بود که هیچ کدام از این

منبع:

Shahida Sajjad, Muhammad Farooq Joubish and Muhammad Ashraf Khurram (2010). Pre-Vocational and Vocational Training Programs for the Persons with Disabilities in Karachi, Pakistan. *Middle-East Journal of Scientific Research* 5 (6): 535-540.